

ISSN 2181-6131

TAFAKKUR

ZIYOSI

ilmiy-uslubiy jurnal

Тафаккур зиёси 1/2019

16

Ижтимоий ҳаёт
ва фалсафа

Филология:
тил, адабиёт ва
фольклор

Инновация ва
педагогик
таълим

76

Мозий
садолари

86

География ва
туризм

93

Илм-фан
ва техника

УДК: 7А6

ЖИЗЗАХ ВИЛОЯТИДА ТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА КЛАСТЕР УСУЛИНИ ТАДБИҚ ЭТИШ ЙЎЛЛАРИ

Миркомил ҒУДАЛОВ - ЖДПИ География ўқитиш методикаси кафедраси ўқитувчиси.

Аннотация

Мақолада Жиззах вилоятида давр талабларидан келиб чиққан ҳолда туризмни кластер усулида ривожлантиришнинг амалий жиҳатлари ёритилган.

Калит сўзлар: туризм, механизм, хорижий сайёҳ, экотуризм, агротуризм, этник туризм, кластер, миллий боғ, сайёҳлар оқими, экологик сўқмоқ.

Аннотация

В данной статье освещены практические аспекты развития туризма Джизакской области методом кластера на основе современных требований.

Ключевые слова: туризм, механизм, иностранный туризм, экотурзм, агротурзм, этнический туризм, национальный парк, поток туристов.

Annotation

In this article highlighted the practical aspect of improving tourism by cluster modelin Djzzakh region according to refuirements of time.

Key words: tourism, mechanism, foreign tourist, ecotourism aggtourism, ethpic tourism, cluster, national parc, tourists trent, ecological path.

Ўзбекистонда сўнгги 2 йил давомида энг кўп эътибор берилётган соҳалардан бири сўзсиз - туризм соҳасидир. Туризмни ривожлантириш борасида давлатимиз томонидан бир қанча қарор ва фармонлар чиқарилганлиги, унинг ижро самарадорлиги эса кунлик ҳаётимиздаги ўзгаришларда ўз аксини топиб бораётганлиги - улкан бир механизмни яхши ишлаётганлигидан далолат бермоқда. Ташқи ва ички туризмни параллел равишда ривожланиб бориши натижасида, сайёҳлар оқими бир неча баробар ўсишига эришилди. Бў ўз навбатида, сайёҳлар орқали тушадиган даромадни ҳам ортишига олиб келди[3].

Ўзбекистон Республикаси туризмни ривожлантириш давлат кўмитаси маълумотларига кўра, 2017 йилда Ўзбекистонга 2 млн хорижлик сайёҳ келган ва ялпи ички маҳсулот улуши 2,3 % ни ташкил этган. Яқин йилларда хорижлик сайёҳлар оқимини 4-4,5 млн га ва ялпи ички маҳсулотдаги улушини 5 фоизга етказиш бўйича ишлар олиб борилаётганлиги ҳам диққатга сазовардир.

Туризмни янада ривожлантириш мақсадида, жорий йилнинг 29-30 август кунлари Жиззах вилоятида Халқаро инвестицион форум ташкил этилди. Форум доирасида Хитой ва Туркиялик ишбилормонлари билан ҳамкорликда Бахмал ва Зомин туманларида туризм соҳаси бўйича кластер лойиҳасини амалга ошириш истикболлари муҳокама этилди. Унга кўра, лойиҳа 3 босқичга ажратилди: 1) экотуризм; 2) агротуризм; 3) этник туризм.

Экотуризмни ривожлантириш учун эса 2 минг гектар ер майдони ажратилади. Лойиҳа доирасида ушбу ҳудудда экологик сўқмоқлар ташкил қилиш, от, эшак ва квадратциклда сайр қилиш, фуникулерлар қуриш, тоғ чангиси мажмуаси, ред-

торан ҳамда ахборот маркази, музей ва маҳаллий ҳунармандчилик маҳсулотлари сотиш дўконлари барпо этиш режалаштирилган.

Агротуризмни ривожлантириш мақсадида 5 минг гектар ер ажратилади. Ушбу майдонда дам олиш уйлари, спорт мажмуалари, камёб ҳайвонот ва ўсимлик турларини сақлаш учун питомниклар қурилади. Шунингдек, молхоналар ҳамда асал этиштириш хўжаликлари ташкил этилади. Бу ерда сайёҳлар туяларда сайр қилиш, кўпқари ўйинини томоша қилиш, мева териш, ўт ўриш каби қишлоқ хўжалик ишларида иштирок этиш мумкин бўлади[1].

Туризмни ривожлантириш давлат кўмитаси раисининг биринчи ўринбосари Улугбек Қосимов бу лойиҳани Йеллоустон миллий боғи сингари ягона бўлишига ишонмоқда. "Йеллосустонга ҳар йили 20 миллион киши ташриф буюради. Бу маҳаллий аҳоли учун катта даромад бўла олади. Шу туфайли Жиззах вилояти ҳокимлиги билан ҳамкорликда шу лойиҳани ишлаб чиқишга аҳд қилдик. Бундан кўзланган мақсад иккита: мавжуд экотизимни сақлаб қолиш ҳамда аҳолига кўшимча даромад манбасини яратиш", дейди у. Шу ўринда таъкидлаш ўринлики, Йеллосустон дунёнинг тўнғич миллий боғи бўлса, Зомин миллий боғи эса Ўрта Осиёнинг тўнғич миллий боғи ҳисобланади. Қолаверса бу иккала миллий боғ ҳам тоғ ҳудудида жойлашган бўлиб, бориш қулайлиги билан ажралиб туради.

Ўзбекистон Республикаси туризмни ривожлантириш давлат кўмитаси маълумотларига кўра, Зомин туманининг тоғли ҳудудларида ёзнинг иссиқ кунлари йилига 50-100 минг га яқин ташриф буюрувчилар бўлади. Сайёҳлар оқимини янада кўпай-

тириш учун янги эко маршрут йўналишлари ва қишки чанги спорт турларини ҳам ривожлантириш керак. Худудга йил давомида хорижий ва маҳаллий сайёҳларни жалб қилиш мақсадида чанги спорти, осма ва арқон кўприклар, фуникулер қурилиши ҳамда меҳмонхоналар каби инфратузилмани жаҳон туризм талаблари даражасига етказиш лозимдир.

Шу вақтга қадар ҳам Зомин миллий боғида табиатни асраш ва муҳофаза қилиш билан бир қаторда, халқро тоғ туризмини ривожлантиришга ҳам катта эътибор бериб келинмоқда. Худудда халқаро тоғ туризмини ривожлантиришнинг асосий омилларига - ниҳоятда қулай тоғ иқлим шароити, тоғ ёнбағрларини қоплаган қалин арча ўрмонлари, субальп ва альп ўтлоқлари, қуруқ иқлим ва соф ҳаво, азон ҳамда ҳавони ҳар хил касалликлардан тозалувчи фитонцид энгил учувчи бирикмалар, ўзоқ давом этувчи қулай ҳарорат шароити ва қуёшли кунларнинг кўплиги, организм учун оптимал нисбий намлик ва бошқа бир қанча иқлим омилларини санаб ўтиш мумкин.

Мутахассисларнинг фикрича, Зоминтоғ ва ундан бошланувчи Зоминсув ҳавзалари иқлим хусусияти жиҳатдан, Ўрта ер денгиз иқлим хусусияти билан деярли бир хилдир. Шу сабабли ҳам бу ерда, иқлим билан даволаш ва дам олишнинг йирик манзиллари барпо этилган. Бунга яққол мисол сифатида, "Зомин оналар ва болалар санаторияси"нинг ушбу худудда барпо этилгани ҳам бежиз эмасдир.

Зомин санаторияси ультрабинафша қуёш нурларига бой ва хушманзара тоғ ҳавосига эга бўлиб, нафас олиш органлари касалликларини даволашга ихтисослашган. Зомин санаторияси 600 ўринли даволаниш маскани ҳисобланади. Шу ўринда таъкидлаш ўринлики, санатория йил давомида дам олувчи ва даволанувчилар билан тўла эканлигини кўриш мумкин. Бу ерда дам олиш ва даволаниш учун нафақат маҳаллий, балки хориждан ҳам кўплаб сайёҳлар ташриф буюрмоқда.

Баҳор ва ёз фаслларида дам олувчиларнинг сони (тахминан бир вақтнинг ўзида 6000 киши дам олади) кўп бўлганлигидан, Зомин санаторияси дам олувчиларнинг эҳтиёжини тўлиқ қондира олмапти. Шу сабабли ҳам Зомин санаториясидан куйирокда, қулай шароитларга эга бўлган, бир қанча дам олиш масканлари барпо этилган. Буларга, "Ўрикли сой", "Зилола", "Бухорайи Шариф", "Plato" каби дам олиш масканлари мисол бўлади.

Даволаш маскани атрофи қалин арчазорлар билан қопланган. Арча дарахти ўзидан фитонцид моддалари чиқариб ҳаводаги микробларни ўлдиради. Шунинг учун ҳам тоғ ҳавоси тоза бўлади. Ушбу даволаниш масканида бўғма йўтал (астма) касалликлари табиий равишда ҳам даволанади.

Туркистон тизмасининг шимолий ёнбағрида чалов ва бетага ўсимликлари кенг тарқалган. Чалов ва бетага ўсимликлари йилқиларни асосий озикаси ҳисобланади. Шу сабабли ҳам ушбу худудда йилқичилик яхши ривожланган. Маҳаллий аҳоли йилқи сутидан қимиз тайёрлайди. қимиз ошқозон, ичак касалликларни даволаш учун

энг яхши табиий малҳам ҳисобланади. Бу ерда тайёрланадиган қимиздан даволаш мақсадида фойдаланиш мумкин. МДХ давлатларидан қимиз асосида даволаш, Россия Федерациясининг Бошқиристон республикасида жуда яхши йўлга қўйилган. Қимиз орқали табиий даволаш усули, келгусида Зомин санаториясида ҳам йўлга қўйилса дам олувчи ва даволанувчилар учун қўшимча қулайликлар яратилган бўлар эди.

Зоминсув ҳавзаси худудида бир неча қишлоқлар жойлашган. Миллий боғнинг шимолий қисмида Еттикечув, қоронғисой, Тоғтерак, Ўриклисой каби аҳоли пунктлари бор. Миллий боғнинг жанубий қисмида қашқасув ва қизилмозор қишлоқлари жойлашган. Шунингдек, Зомин миллий боғи худудига кирганда Арчамозор, Айиклисой, Ёнғоксой ва Олмасой каби табиати мафтункор бўлган сойликлар учрайди[2, 33-41].

Зомин миллий боғига келган туристларни бу ерда табиатнинг ажойиб такрорланмас ноёб ҳодисалари бўлган қалин арчазорлар билан қопланган тоғ рельефи, мағрур турган тоғ чўққилари, шарашаралар, карст воронканлари, горлар (20 ортик гор бор), ноёб ўсимлик ва кўплаб ҳайвон турларини ҳам учратиш мумкин. Бу ерда нураш натижа-сида ҳосил бўлган одамсимон тош шакллар (қирқ қиз), дунёда кам учрайдиган арид (қурғоқчил) минтақалар учун хос бўлмаган супер экзотик карст жараёнлари "жуякли", "шудгорсимон" ҳамда "чү-қурчалар" туристларни ўзига "тортиб", "лол" қолдиради.

Зомин миллий боғ маъмурияти томонидан, боғ худудида туристларнинг ҳаракатланиши учун 6 та экологик сўкмоқ маршрутлари ишлаб чиқилган.

1-маршрут. Бу маршрутда Ўриклисойдан бошлаб Мирзоулен довомига сайёҳат қилинади. Сайёҳат довомида фақат тоғнинг тепа қисмида пиёда юрилади. Тоғ ҳайвонларидан айиқ, ёввойи чўчка, қуён ва турли қушларни кўриш мумкин.

2-маршрут. Зомин - Бахмал автойўлидан фақат автоуловда сайёҳат қилиш мумкин. Чортанги дарасига етиб борилса, тик қояларни ва ҳар хил йирқич қушларни кўриш мумкин. Бу ерда қора лайлак, болтаютар ва бошқа турдаги йирқич қушлар кўплаб учрайди.

3-маршрут. Ўриклисойдан бошланиб Тақали чўққиғача сайёҳатчилар фақат пиёда бориши режалантирилиб, қиска муддатга дам олиш жойларидан бир сутка дам олиши билан сайёҳат амалга оширилади.

4-маршрут. Усмонлисой қишлоғидан бошланади. Маршрут тўғри Ангренсой ва ундан кейин Айриликсойга олиб борилади. Бу жойларда асосан ҳайвонлардан ёввойи чўчка, айиқ, бўри, тулки ва тоғ такаларини кўриш мумкин.

5-маршрут. Ўриклисойдан бошланиб Ирғайлисойга давом этади. Бу маршрут асосан табиат манзараси билан биргаликда баланд қоялар, турли манзаралар ва айиқ, силовсин, турли қушларни учратиш мумкин. Сайёҳат, фақат пиёда амалга оширилади.

6-маршрут. Еттикечув қишлоғидан бошланади ва сой бўйлаб юрилади. Михсойга борилганда у ердаги эски, бир неча асрлардан бери сақланиб

келинаётган қадимий хитой кўрғонларини томошо қилиш мумкин. Хайвонлардан жайра, тулки, бўри ва ёввойи чўчкалар кўплаб учрайди ҳамда турли хил ёрларнинг хусусияти билан танишилади.

Зомин миллий боғи ҳудудидagi экзотик манзараларни кўриш учун албатта, келиб-кейтиш масофаларини ҳам ҳисобга олиш лозимдир. Миллий боғ билан Зомин шаҳри орасидаги масофа - 49 км. Миллий боғга энг яқин темирйўл станцияси Даштобод шаҳригача бўлган масофа - 62 км. Туристик ҳудудга хорижлик сайёҳларни келиб-кейтишни йўлга қўйишда Тошкент-Самарқанд электрлаштирилган темирйўлдан унумли фойдаланиш мумкин. Тошкент-Самарқанд электрлаштирилган темирйўли Зомин туманининг Даштобод шаҳри орқали ўтади. Зомин-Даштобод шаҳарлари оралигидаги масофа бор йўғи 13 км ни ташкил этади. Бу йўналишда келиб-кейтиш хорижлик сайёҳ-

лар учун тез, арзон ва қулай ҳисобланади.

Бахмал ва Зомин туманларида туризм соҳаси бўйича кластер лойиҳасини амалга ошириш учун Beijing Jiufang Grand Move Transportation Equipment Co. Ltd компанияси ҳамда ДСКД бирлашмаси билан меморандум имзоланди. Меморандумга кўра, туризмни ривожлантириш билан бир қаторда, Тошкент, Самарқанд вилоятлари ва Тошкент шаҳрида темирйўл инфратузилмасини яхшилашни режалаштирилган.

Тошкент ва Самарқанд шаҳарлари ўртасидаги темирйўл ва қолаверса автомабил йўллари янада яхшиланиши ўшбу шаҳарлар оралигида жойлашган Жиззах вилоятига ҳам ижобий таъсир кўрсатади. Бу ўз навбатида Жиззах вилоятининг туристик ҳудудлари бўлган Бахмал ва Зомин туманларида хорижлик сайёҳлар оқимини ортишига олиб келади.

Фойдаланган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси туризмни ривожлантириш давлат қўмитаси статиска маълумотлари. Тошкент 2018.
2. Ғўдалов М.Р. Жиззах вилояти табиати ва уни муҳофаза қилиш. Тошкент. "Фан ва технология" нашриёти. 2014. 33-41 б.
3. Холдорова Г.М., Хазратқулова Г. М., Муродова Г. Жиззах вилоятида туризмни ривожлантириш истикболлари. География ва география таълимидаги муаммолар. Республика илмий-амалий конференция материаллари.- Жиззах 2018.